השולח פרק רביעי גיטין

טבל וחולין מעורבין זה בזה. פי' בקונטרס אין לך כל חטה וחטה שאין חליה טבל וחליה חולין ולריך לעשר מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפרש מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו ואפילו חלקו בספקן הן עומדים לאין בריה וקשה דאמר לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאמיס שחלקו לקוחות הן לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד הא אפילו למ"ד אין בריה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בבכורים והמותר שהוא חולין מאי מקדיש ליה כדאמרינן בפרק הספינה (נ"ב דף פא:) ודומק לומר דלא משכחת דמייתי בכורים בהלכתן אלא יעבור להקדיש קאמר דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר ועוד נפ' יש בכור (בכורות דף מח:) גבי חמש סלעים ולא אאי חמש קאמר דבו"ע אית לה דרב אאי דאמר האמין שחלקו מחלה יורשין ומחלה לקוחות משמע אבל אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמש ואפילו אאי חמש דאפי' אאי חמש ליכא לכך גראה דאין תקנה לעבד זה דכיון דאין בריה שמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או חליו ולא ידעי' כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקנן שיפרש עליו ממקום אחר ויפרש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן ולוי: **ולביתך** מלמד שאדם **מביא** בכורי אשתו. ולא"ת והא מן התורה אין לנעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא היא ל"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ויש לומר דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן וכי האי גוונא אייבי קרא וכעינן זה אמרינן ברים קידושין (דף ד.) אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאביה דקא מיתזנא מייה ואע"ג דמדאורייתא אינו חייב במזונות בתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה: **מתה** אין לא מתה לא. ולא"ת מאי קושיא דרבי יוחנן דאמר כתנא דלביתך דמה נפשך פליג וי"ל דאיכא לאוקמה במתה כי הך ולא"ת ולישני דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל וי"ל דבריתא קתני אף בתר דתקון רבנן פירות לבעל ועוד דהוה ליה כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרי' **א**) במסכת בכורים (פ"א) אבל לריש לקיש שהיו לו פירות תחילה אחי שפיר דבמתה מביא וקורא כיון דמעיקרא חגיל בה לפירות: **בצרן** ושיגרן ביד שליח. פי' רבינו שמואל בהספיקה (ב"ב פא:) בלבן הבעל ושגרן ביד שליח דאם בלבן שליח והביאן השליח בירושלים שליח ודאי אין יכול לקרות כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) אבל הבעלים קורין דיכולין לומר הבאתי דשלומו של אדם כמותו וקשה לרבינו תם למאי דחשיב לבירה לקיחה למה ליה למימר ומת שליח הוה ליה למתני בלבן הוא ושגרן ביד השליח או אבלבן שליח והביאן הוא וי"ל דאשמועינן רבותא דאע"ג דמת שליח וגמרו הבעלים הבאה לאיכא לקיחה ומקנת הבאה בבעלים אפי' הכי אינו קורא דבעינן לקיחה וכל הבאה בחד ואי גרסינן או מת אחי נמי שפיר וזו אף זו קתני ור"ת מפרש דבלירה לאו היינו לקיחה ובלבן אורחא דמילתא נקט שבעלים בוגרים כדי לעשות בעין יפה לפי שאין שיעור לבכורים ולקיחה היינו לקיחה מתוך הבית וחדא קתני בלבן ושגרן ביד השליח ומת שליח בדרך דאז הוא רגילות שמביאן אחר ולא הוי לקיחה והבאה בחד: **מביא** ואינו קורא. ולא"ת וימא ירקבו כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף יח:) הפרים בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו דגרלו לקריאה ונדחו וכל שאין רואי לבילה בילה מעכבת בו והכא נמי כשבלבן גרלו לקריאה וכשביגרן נדחו ויש לומר דאמר בירושלמי דמסכת בכורים דבי אחי אחי ריש לקיש בשם רבי אושעיא בשלקיטן בשלבן ביד אחר אבל אם לקטן בהביאן הוא לא יאכלם ביד אחר שכל הבכורים שגרלו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה ואמרינן התם מתניתין פליגא הפרים בכורים ומכר שדהו אינו קורא קיימנוה כשנתן דעתו למכור משעה ראשונה ולפי זה אם הפרים בכורים קודם החג על מנת להביאן אחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא: לא

א) טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור ושל ישראל חייב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל דכולי עלמא יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר הכא נמי בסוריא וקסבר ב) כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש אמר רב חייא בר אבין ת"ש המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ביכורים מפני תיקון העולם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד עובדי כוכבים הדר תקינו להו דליתו איתמר ג) המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר ד מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא ה) קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא ו) קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי איתיביה ר' יוחנן לר"ל ז) ולביתך דמלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך ואיכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא התם הוא דכתיב ולביתך אבל בעלמא לא אמר ליה טעמא דידי נמי מהכא קאמינא איתיביה ח) היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא מתה אין לא מתה לא ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה אצטריכא ליה סד"א ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא ט) דאמר ר' יוסי בר חנינא י) בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר יא) ולקחת יב) והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד קמ"ל ואזדו לטעמייהו דאיתמר המוכר שדהו בזמן

כתיב ושמחת בכל הטוב וגו': **ביכורי אשתו**. שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות: **שאני התם דכתיב ולביתך**. ומדאיצטריך לרבויי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף: **מהכא**. דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא: **ושמע שמתה אשתו**. וילשה הוא וקנה גוף הקרקע: **ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא**. דאמר בעינן לקיחה והבאה בחד וה"ג נבעי לקיחה והבאה בחד קמ"ל: **ומת שליח בדרך**. וחזר והביאן הוא בעצמו: **מביא ואינו קורא**. ולא"ת לומר שהבאתו שליח אחר דאפי' לא מת שליח דאשון אינו קורא דתנן יא) האשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קוראין שאין יכולין לומר אשר נתתה לי: בזמן

טבל וחולין מעורבין. אין לך כל חטה וחטה שאין חליה טבל וחליה חולין שחלק העובד כוכבים פטור ואף לאחר שחלקו הלוקח הלוקח מן העובד כוכבים לריך לעשר ולריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפרש מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר אלא נמלא מעשר מן החיוב שבו על הפטור שבו: **של ישראל חייב**. לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דיש ברירה ואל עובד כוכבים פטור לגמרי ולת"ק אין ברירה ואפילו חלקו בספיקה הן עומדין: **מדאורייתא לא**. ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה הויא לה לענין קדושתה בגשות ישראל כאילו משכנה וכיון דביכורים מצוה דרמיא עליה היא ולא עובדי לאסור פירות באכילה מיתחייב ליקח ולהביא. ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מיתחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים דמעשר טבל ואסר ליה באכילה ולאו מצוה דרמיא עליה היא אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה אבל ביכורים מצוה דרמיא עליה היא: **שהי הקנות הוו**. כלומר לעולם מדאורייתא מיתחייב והא דקתני מפני תיקון העולם משום דמעיקרא משום סייג תקנו שלא ליקח ולהביא כדמפרש ואזיל לפיכך הולרכו לחזור ולתקן ולהעמידה כדין תורה: **וסברי בקדושייהו קיימין**. אין אנו נענשין בדבר: **משתקען ביד עובדי כוכבים**. שלא היה חוזר ופודה אותה: **תקינו דלייתו**. כדי שיטרח ויפדנו: **המוכר שדהו לפירות**. שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ותחזור הקרקע לבעליה וכזמן שאין היובל נוהג דאוכל נוהג ושבט גד שגלו משגלו שבט ראובן ושבט גד שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנחריב עד חרבות ירושלים דאי בזמן שיובל נוהג סתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל: **כקנין הגוף דמי**. ויכול לומר מדאשית פרי האדמה אשר נתתה לי (שם): **ולביתך**. גבי ביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב וגו': **ביכורי אשתו**. שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות: **שאני התם דכתיב ולביתך**. ומדאיצטריך לרבויי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף: **מהכא**. דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא: **ושמע שמתה אשתו**. וילשה הוא וקנה גוף הקרקע: **ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא**. דאמר בעינן לקיחה והבאה בחד וה"ג נבעי לקיחה והבאה בחד קמ"ל: **ומת שליח בדרך**. וחזר והביאן הוא בעצמו: **מביא ואינו קורא**. ולא"ת לומר שהבאתו שליח אחר דאפי' לא מת שליח דאשון אינו קורא דתנן יא) האשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קוראין שאין יכולין לומר אשר נתתה לי:

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה כ וע"ש בכ"מ [עוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' יא]:

קנט ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' מיכוים הל' ו ממג עשין קלט קמ: קס ו מיי' שם הל' ח:

תורה אור השלם

1. וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוּב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: דברים כו יא
2. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

תוספות רי"ד

בן כ' ותבור לנו שאינה אילונית בוודאי אלא א"כ הגיעה לכ' שנה ונולדו בה סימני אילונית ולא הביאה שתי שערות ואפילו אם תביאם לאחר מיכן כיון שנולדו בה סימני אילונית ועברו כ' שנה אינן כלום ואם הגיעה לכ' שנה ולא הביאה שתי שערות ולא נולדו בה סימני אילונית היא בספק עד ל"ו שנה שהיא רוב שנותיה אם תביא שתי שערות הרי היא ככל הנשים ואם יולדו בה סימני אילונית או תשהה עד רוב שנותיה ולא תביא שתי שערות היא אילונית גמורה ומתני' בפ"ק ביבמות דתנן יצרתה מותרת בגון שנמצאת אילונית גמורה שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ונולדו בה סימני אילונית או שהיא בת ל"ו שנה ולא הביאה שתי שערות זו היא אילונית גמורה שקדושיה קדושי טעות ויצרתה מותרת ומתני' דהכא בספק אילונית כגון שהיא בת כ' ולא הביא' שתי שערות ועדיין לא נולדו בה סימני אילונית ובעלה חרוש שמא תהיה אילונית ומוציאה בגט מפני שעדיין לא הוחזקה אילונית גמורה או בסימנין או ברוב שנים שיהו קידושיה קידושי טעות לצאת בלי גט ר' יהודה אומר לא יחזיר פי' שמא תנשא לאחר ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנים לי ק' מנה לא הייתי מגרשך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לעולם הוא אסור להחזירה ואע"פ שמתברר שאינה אילונית כדי שלא יוכל לקלקלה וחכ"א יחזיר דלא חיישי' לקלקולא וכשמגרשה אינו נותן לה כתובה מפני שהיא ספק אילונית והמע"ה הילכך אם נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה כן הראשון מפני שכבר נתברר שאינה אילונית א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבורך שלא יקלקלך שאע"פ שהודענו לו שאף אם לא תמצא אילונית לא יחזיר יכול לומר מפני הספק גרשתיה ולא חשתי בחזירתה ונתתי לה גט בכל לב אבל לא ידעתי שתלד ואתחייב בכתובה' שאילולי כן לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. עיין בערך ל"ד בס"ה: ומקשה למימרא (מאי) ד"' יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמענא להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא ד"' יהודה לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא ואסיק רבא דר' יהודה חייש לקלקולא והתם בנדר אם לא הודר ברבים ז) הוא דאמרינן שאם הוא צריך חקירת חכם להתירו ואין הבעל יכול להפר ס"ל כר' אלעזר דאמר אין אדם ריצה שתתבזה אשתו בב"ד והלכך לא מצי מקלקל לה ובאינו צריך שהבעל יכול להפר ס"ל כר' מאיר דאמר יחזיר דבין דהוא יכול להפר למה לה הפר ולא מהימן לומר לא ידעתי שהייתי יכול להפר: מאן חכמים דאמרי יחזיר ר' מאיר הוא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה פי' שלא אמר לה אלא משום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך דכמאן דלא אמר לה מידי דמי דאפילו בתנאי גמור אינו כלום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו שאם אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי ר' זוז עד ל' יום אע"פ שלא נתנה

ז) תוס' ל"ל דאמר דיחזיר הוא דאמרינן:

מעובדי כוכבים ולא הוה להו למיפרעינהו אהו וקא גרבי להו פי' היו שובים אותם לעבדים בעבור חובם אותו לקמיה דרב הונא אמר להו הא תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם א"ל ר' אבא למדתנו רבינו והוא שמכר ושנה ושלש א"ל הני מרגל רגילי דעבדי הכי. ההוא גברא דזבין נפשיה לוודאי אתא לקמיה דר' אמי א"ל (ע"ב שייך לדף מו ע"ב) פירקן אמר להו תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם אבל פודין את הבנים משום קלקולא וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרי ליה רבנן לר' אמי האי ישראל מומר דקא חזי ליה דאכיל בגבולות אמר להו איסור לתיאבון הוא דאכליה והא זמנין דאיכא איסורא והתירא קמיה ושבוק התירא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאפרקינך פי' וס"ל כמאן דאמר ברישא פרק אין מעמידין מומר לאכול נבלה לתיאבון מחזירין לו אבידה: **מתני'** המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם. פי' כגון שחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות ופשטה דמתני' משמע דמדאורייתא לא מיתחייב האי לוקח להביא ממנו בכורים שכיון שתנטו הפירות ברשות עובד כוכבים כאילו חנטו בח"ל דמי דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר אבל מפני תיקון העולם שלא ילמדו ממנו ורמינן מלהביא

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מתה אין לא מתה לא וכו' וי"ל וכו' דלאמרינן דמסכת ביכורים. ביכולמי כל"ל ועי' רמב"ם פ"ב מהל' ביכורים הלכה יד ובכ"מ שם ושם הובא דמביא ולא מכר לקוחל ולו"ק:

מוסף רש"י

המוכר שדהו לפירות. שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן מחזור לבעלים (ב"מ צ:). **מביא** וקורא. מביא בכורים וקורא מרמי אובד אני וכל הסרכה, וקורא אני בו הנה הבאתי את האשית פרי האדמה אשר נתתה לי, דקנין פירות קנין הגוף (שם). **מביא** ואינו קורא. שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי, ומיהו בהבאה חייב, דכתיב אשר תביא מארצך, שהרי שיעבד לו ויקיח הקרקע לפירותיו (רשב"ם ב"ב קלו:). **בצרן** ושגרן ביד שליח. או שמת שליח בדרך, שהשליח עצמו בצרן ומת בתלי הדרך ומיהו שליח אחר מתחיו עד לירושלים, או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך, **מביא** ואינו קורא. אין הבעלים קורין כדמפרש טעמא (רשב"ם ב"ב פא:). **ולקחת והבאת**. דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא, והאי ולקחת קרא ימיהו הוא, דמלי לאיתחב בהבאת מארצך, ודרשינן ביה מי שלקחה, דהיינו בוצר, הוא מביא, דבעינן הבאה והבאה עד ירושלים כולה בחתם אחד, הלכך היכא דבצרן אינו והשליח הביאן לא הויא לקיחה והבאה בחתם אחד בשנים, וכן היכא דמת בדרך לא הויא לקיחה ואגמר הבאה בחתם, אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים, דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הבה הבאתי וגו', ומיהו שליח עצמו לא כל קרייה הוא דתנן במס' בכורים שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' וה"ג בצרן ישלחן ע"י שליח דפער לה מקרייה, והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפער, שהרי בקרקע קדשו כדתנן במס' בכורים (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לו היא מגרשת מפני שלא כפל ואמר ואם לא תתני לי לא יהא גט ולא אמרי' מכלל לאו אתה שומע דן והכי נמי בגילוי דעתיה אע"פ שאמר לה משום אילונית אני מוציאך כיון שלא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך כמאן דלא אמר לה מידי דמי: **מתני'** המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן הנהו בני מכסי דיופי זוזי

א) (לעיל מ: וש"נ), ב) ב"מ לו. ב"ב קלו:, ג) [סס ושנת קלב: יבמות לו: ב"ק פח: ב. ב"ב ג. ערכין כו:], ד) ב"ב פא:, ה) [עי' פי' הרשב"ם בב"ב], ו) [דברים כו], ז) [בכורים פ"א מ"ב],

בזמן שהיובל נוהג. כל מכירת קרקע לפירות שהרי חוזר הגוף ביובל: אדעתא דפירא נחית. ולאו אדעתא למקנייה לגרעה אפילו שעה אחת: הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו. דקי"ל בגבא בתרא (דף פפ.). דלא קנה קרקע הלכך אינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי: **הא שלשה.** דקיימא לן דקנה קרקע מתתיהן וציינהן[ב] כמלא חורה וסלו: **מביא וקורא.** ופע"ג דהדרא ביובל: **מחלוקת.** דרש לקיש ורבי יוחנן: **ביובל שני.** שמנו ישראל שכבר הורגלו להחזיר קרקעות בהסיגת קאמר ריש לקיש מביא ואינו קורא דסמכא דעתיה דמוכר דודאי הדרא ליה וזה בטוח שיחזירנה: [**ביובל ראשון**]. כל הני מתניתא ביובל ראשון: **כשנאי.** קנין פירות אי בקנין הגוף דמי אי לא: **שדה אחוזה.** אם הקדישה ולא גאלה קודם היובל ומכרה גזבר לאחר אינה נגאלת עוד וכשהיא יוצאה ביובל מיד הלוקחה מן הגזבר מתחלקת לכהנים שנאי (ויקרא מ) ואם לא יגאל את השדה וגו' והיה השדה בצאתו וגו'. ושדה מקנה כשהקדישה ולא גאלה ומכרה הגזבר כשהיא יוצאה ביובל חוזרת לבעלים הראשונים שמכרוה למקדיש שנאמר[ג] בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו וגו': **מניין לוקח שדה מאביו והקדישה.** בחיי אביו בעודה בידו שדה מקנה: **ואחר כך מת אביו.** ונעשית לו אחוזה: **מניין שהרא לפניו כשדה אחוזה.** אם לא גאלה ומכרה הגזבר ביובל לכהנים ביובל: **אשר לא משדה אחוזתו.** קרא יתירא הוא: **שדה שאינה ראויה.** בשעה שהקדישה להיות לו שדה אחוזה לעולם: **יצתה זו כו'.** וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה דבשעת הקדש כבר היתה אחוזה: **ר' מאיר אומר.** זו אינה שדה אחוזה ואחוזת לו אחת למת אביו שמכרה לו וקרא לי אתה למת אביו ואחר כך הקדישה אתה: הכי גרסינן **ואילו לר' יהודה ור' שמעון מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא מאי לאו בהא קמיפלגי כו'.** ולא גרסינן הכא אלא לאו דאזלי בתר פדיון ובמס' ערכין (דף יד:) גרסינן לה: **לא צריכא קרא.** דאי צריכא קרא הקדישה ואח"כ מת אביו מנא להו: **קנין פירות.** שהיתה קנויה לו מאביו בשעה שמת אביו וקנין פירות הוא שהרי היובל נוהג: **בקנין הגוף דמי.** וכי מיית אביו לא ירית מידי ולא הוה ליה אחוזה הלכך אי לאו דרביה קרא לא הוה אמינא דתיהוי כשדה אחוזה ואצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה: **לאו בקנין הגוף דמי.** מיית אביו ירית גופא הלכך מת אביו ואחר כך כו': **בקנין הגוף דמי.** ומודו דמת אביו ואחר כך הקדישה צריכא קרא: **והכא קרא אשכחו ודרוש.** לרבויי מיהא אף הקדישה ואחר כך מת אביו דאם כן דלא מרבי אלא מת אביו ואחר כך הקדישה: **לכתוב קרא אשר לא אחוזתו.** ולא לכתוב משדה: **לקוחות הן.** לאין בריה והוי כמו שהחליפו חלקיהן: **ומחזירין ביובל.** משום מצות יובל ולא קרינן בה שדה מקנה אלא שדה אחוזה: **הדרן עלך השולחה**

לא דב"ע קנין פירות בקנין הגוף דמי. דיהוה בעלמא הוא דרבי יהודה אית ליה בהאחוזה (ב"ק דף 5.) גבי דין יוסי אי יומים דלאו בקנין הגוף דמי[ד]: **אי** לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כו'. הקשה רבינו תם ואנו איך מצאנו ידינו ורגלינו דקיימא לן כרש לקיש דלאו בקנין הגוף דמי כדאמרינן בריש המולך (יבמות דף לו:) וקיימא לן נמי דבדאוריתא אין בריה דבסוף מסכת בילה (דף לח.) פסקינן כרבי אושעיא ורב נחמן דקיימא לן (כתובות יג.) כוותיה בדיני קאמר ברש פרק ב' דקדושין (דף מב:) המחיס שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ופסקינן נמי בהמוכר את הבית (ב"מ דף פה.) דאין להן דרך זה על זה דמוכר בעין [ב]רעה מוכר אלמא לקוחות הן והא דפסקינן בפ' בית כור (שם דף קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש אלא כלומר כיורשין ובדוב ספרים גרסינן הכי בפרק קמא דבבא קמא (דף ט.) ומיהו רב אסי דאמר יחלוקו ומספקא ליה אי יורשין הוו היינו יורשין ממש כדמוכח בפרק יש נכור (בכורות דף מח.) גבי חמש ולא חלי חמש ורבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן לאו היינו רב אסי אי נמי הא דידיה הא דרביה והא דפסקינן בנדרים בפרק השותפין (דף מו:) כר"ל בן יעקב בשותפין שנדלו הגאה זה מזה דמותר ליכנס לאגר לאו מטעמיה דטעמיה משום ברירה כדמוכח בפרק הפרה (ב"ק דף נא:) אלא משום דוחתור הוא כרבינא בחזקת הבתים (ב"ב דף מז:) ומותר במודר הנאה וי"ל דדוקא בהיא לאודה בהכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה קיימא לן כרש לקיש דלאו בקנין הגוף דמי משום דאגבי כרא אחולי מחיל דהכי מצרף להו בפרק יש נוחלין (שם דף קלו:) לתרי מילי דרש לקיש דהכא ודאתם אבל בעלמא קיימא לן דבקנין הגוף דמי ואף על גב דקאמר הכא רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לרבא לא סבירא ליה הכי דאם לא כן לא מצא ידיו ורגליו דרבא סבר לקוחות הן בפרק ב' דקדושין (דף מב:) ובפרק הזהב (ב"מ דף מח.) קאמר רבא נמי גבי משיכה מפורשת מן התורה קרא ומתניתא מסייעי ליה לרש לקיש אף על גב דרבא קאי כר' יוחנן בר מתלא (יבמות דף לו.) ועי"ל דדוקא רבי יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראים סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דמכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ירושה ומתנה לא והשתא אתי שפיר ג[ו]אע"ג לרבי יוחנן דמחזירין זה לזה ביובל מו לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה ולא תתחלק לכהנים וגם יפדוה בשוויה ולא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וי"ל כיון דתתא זו אחוזה לו אחרת

בזמן שהיובל נוהג ר' יוחנן אמר מביא וקורא ר"ל אמר [א]מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות בקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי וצריכא דאי איתמר בההיא בההיא קאמר ריש לקיש דכי קא נחית אדעתא דפירא קא נחית אבל בהך דאדעתא דגופיה קא נחית אימא מודי ליה לר' יוחנן ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן אבל בהך אימא מודי ליה לריש לקיש צריכא ת"ש [ב]הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג ת"ש [ג]הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו מביא ואינו קורא [ד]הא שלשה מביא וקורא ה"נ בזמן שאין היובל נוהג והשתא דאמר רב חסדא [ה]מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו [ו]ל"ק הא ביובל ראשון הא ביובל שני לימא כתנאי [ז]מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל [ח]אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש ר"מ אומר מניין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו לרבי יהודה ור"ש מת אביו ואח"כ הקדישה [ט]לא צריכא קרא מאי לאו בהא קמיפלגי דר"מ סבר קנין פירות בקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו הוא דלא ירית ולא מידי והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה צריך קרא רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו השתא הוא דקא ירית והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא וכי איצטריך קרא להקדישה ואח"כ מת אביו הוא דאיצטריך אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך [י]בעלמא קסברי ר' יהודה ור"ש קנין פירות בקנין הגוף דמי והכא רבי יהודה ור"ש קרא אשכחו ודרוש לכתוב רחמנא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו מאי משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה א"ר יוסף אי לאו דא"ר יוחנן קנין פירות בקנין הגוף דמי [י]לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש [יא]דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו בקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון אמר רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ל קרא

במספר

לא קרינן בה שדה מקנה אלא שדה אחוזה: **הדרן עלך השולחה**

פירות דהיינו כל לקיחה שבשעת יובל לאו בקנין הגוף דמי ואין מביא וקורא: לא משכחת. מביא וקורא אלא בירושה שלא נחלקה **משנפלה בימי יהושע דהיינו חד בר חד שלא היו לו ולאביו ולכל הדורות למפרע עד יהושע שני בנים לאיש אחד שיחלקו ירושה:**

במספר

קמא א מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ז סמג עשין קלט קמ: **קסב** ב מיי' שם פ"ג הלכה יג: **קסג** ג מיי' שם פ"ד הלכה יג: **קסד** ד מיי' שם פ"ג הלכה יג: **קסה** ה מיי' שם פ"ד הלכה ז: **קסו** ו ז מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה מח:

תורה אור השלם

ז. וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיְיָ: ויקרא כז כב

תוספות רי"ד

בכורים כי יאמרו כיון שהשדה היתה תחלה של ישראל והיא עכשיו ביד ישראל היאך אינו מביא בכורים ולא ידעו כי מפני שהיתה יד עובד כוכבים באמצע וחנטו ברשותו אינו מביא. לפיכך חייבוהו להביא ודוקא בבכורים חייבוהו מפני שצריכים הבאת מקום ואם יראו שלא יביא נפיק מיניה חורבא אבל תרומות ומעשרות שאדם מפריש ונותן בתוך ביתו לא חייבוהו דלא נפיק מיניה חורבא שמי יודע מה שעשה זה האיש בתוך ביתו הלכך אוקימנא דאאורייתא ודוקא כשהיתה תחלה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים וחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות לא גזרו עליו שיביא דלא נפיק מיניה חורבא דמידע ידעי דהך שדה של עובד כוכבים היתה ולא תימא דוקא אם חזר ולקחה ממנו מי שמכרה לו הוא דחייבוה דבנן אבל ישראל אחרינא לא דמדתני וחזר ולקחה ממנו ישראל (תני) ותו תני הלוקח מביא בכורים ש"מ דבכל אדם קאמר דאילו כן למתני הכי וחזר ולקחה ממנו מביא בכורים מפני תיקון העולם אלא לאו ש"מ בכל אדם קאמר ואפ"ה תני וחזר כלומר תחלה היתה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים ועוד חזר ישראל ולקחה ממנו אמר רבה אין קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' כי לי הארץ לי קדושת הארץ ור' אלעזר אמר יש קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' דגנך ולא דגן כנעני במאי קמיפלגי מר סבר דגנך ולא דגן כנעני ומר סבר דיגונך ולא דיגון כנעני פי' שאם מירח הכנעני כריו של ישראל פטור מן המעשרות עיין כל אלו הדינין בהלכות י"ב בספר הלקט:

מצות עשה לשלם לבעל הבית מה שהוציא בשביל שדה אחוזתו שנגאלה מידו ולא יוכל לגרעה מן הדמים אלא אם כן יתן לו מה שהוציא בשביל שדה אחוזתו שנגאלה מידו. ומצות עשה לבעל הבית לקבל מה שהוציא בשביל שדה אחוזתו שנגאלה מידו. ומצות עשה לגאול שדה אחוזתו אם יגיע לו מן הדמים. ומצות עשה לגאול בית מושב עיר חומה

הניזקין שמין להן בעידית. אין ענין נזקין אלא גיטין אלא משום דתנא לעיל בהשולח מילי דתיקון העולם תנא ליה הכא וגט פשוט דתנא בנבא בתרא ולא תנאה הכא במכילתין משום דאיירי התם במילי שטרות כילד נעשין תנא התם: **וכתובת** אשה בזיבורית. בגמ' מפרש טעמא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא * וקשה דלמאן דאמר כתובה דאורייתא דיליף לה בפ' קמא דכתובות (דף י.) מכמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות מה דאורייתא דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא וכ"מ נמי דאמר דינה בזיבורית קסבר כתובה דאורייתא בפ' אע"פ (כתובות דף ט:) וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמ' (לקמן מט.) גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפון ואלוונו הכי נמי משו חכמים בהשה שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה וטעמא דיותר שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבעל חוב בזיבורית משום נעילת דלת אשה נמי משום חיוא דהא בזיבורית:

אין נפרעין מנכסים משועבדין כו'. ואע"ג דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי בלא תיקון העולם לא גבי ממשעבדי ואפילו למ"ד שעבודא דאורייתא מכל מקום בע"ח דינו בזיבורית מן התורה מ"מ אי לאו משום תיקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בזיבורית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תיקון העולם: **אין** נפרעין מנכסי יתומים כו'. בבעל חוב ניחא דלא חיישינן לנעילת דלת כדאמרינן בגמרא (לקמן דף ג.) דלא מסיק מלוה אדעתיה דמית ליה אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית אין הפקיעו חכמים דינן משום יתומים ובגמרא אמר דמיתמי בזיבורית אפילו הן ניזקין ולרבא ניחא דמוקי לה כגון שהיתה עידית לניזק כזיבורית דמזיק כו' ולאביי ואמר זוטרא דפליגי עליה איכא למימר דקסבר שעבודא לאו דאורייתא אי נמי לא פליג רבנן בין בעל חוב לניזקין: **אמר** אביי **לא צריכא אלא** לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא בדניזק כו'. הקשה ר"ת דהכא משמע לאביי דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וכן תנא בהדיא לקמן ובפ' הכונס (נ"ק דף נט.) מוקי אביי פליגתייהו בנידון במשוייר שבו ורבא לפרש דאע"ג דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק מ"מ משמע ליה לאביי בנידון במשוייר שבו נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב משמע מתוך תשובתו שכך ר"ל לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא לענין עידית לבד בא הכתוב ואי לא פליגי בנידון במשוייר שבו אלא בעידית לחודיה לא היה מחמיר ר' ישמעאל על המזיק בשום דבר טפי מר' עקיבא אלא אדרבה ר"ע דאמר בדמזיק שיימינן מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך ולהכי טעי טפי במילתיה דר' ישמעאל מדברי רבי עקיבא דקאמר ולר' ישמעאל אכל כחושה משלם שמנה דמתוך תשובתו של ר"ע משמע שאמר מרבי ישמעאל שבא הכתוב להחמיר על המזיק יותר ממה שהזיק כדפירשנו: **ורבי ישמעאל אכל שמנה** כו'. פירוש בשלמא אכל שמנה משלם אלא אכל כחושה אמאי משלם שמנה מ"ל הכי פירושו כיון דבאכל שמנה אינו משלם אלא שמנה כמו שהזיקה ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק אם כן כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם שמנה: כגון

אלא בזוזי דדוקא גבי מזיק הוא דאקיל רחמנא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין אבל גבי ב"ח עבד ליה לאיש מלוה כדכתבינן בכתובות בפ' הכותב ובבבא בתרא בפ' המוכר בית כור עפר ואי לית ליה זוזי ואית ליה מטלטלין דמי נזקו מן הבינונית. פי' אם אינו רוצה המזיק להגבותו מטלטלים דמי נזקו אלא קרקע מגבהו כשומת נזקו מן העידית שבנכסיו כדכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם הבינונית: וכתובת אשה בזיבורית. פי' כתובת אשה לא גביא אלא מן הקרקע ואי לא משכחא קרקע מפסדא ואפילו מניה ולא אמרינן מניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה אלא גבי ב"ח אבל אשה אין דינה אלא מן הקרקע ואפילו מניה כדכתבינן בפ' הכותב וזיבורית

אומר אף כתובת אשה בבינונית אין נפרעין מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים ב"ח אפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית. פי' אם אינו רוצה המזיק להגבותו מטלטלים דמי נזקו אלא קרקע מגבהו כשומת נזקו מן העידית שבנכסיו כדכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם הבינונית: וכתובת אשה בזיבורית. נאות יעקב תרגומא ית כל עדיית יעקב וכל מה שגובה בשומא גובה אלא שיותר אדם רוצה מעט עדיית מהרבה זיבורית אבל אם רוצה להגבותו מטלטלין מגבהו ממה שהוא רוצה ואפילו סובין כדאמרינן בפ' ארבעה אבות נזיקין

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פ"ג מהל' שלומין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קכב סעיף מ ובגרב אלפס ב"ק פ"ט דף מ. ובגרא"ש שם סימן כג):

א ב מיי' פ"א מהל' מקי ממון הלכה [כ] ז ופ"מ הלכה י סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סימן שפט סעיף כ ופי' מיט סעי' ח:

ב ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קנ סעיף ח:

ג ד מיי' שם הלכה ד ופמ"ז מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף כ:

ד ה מיי' פי"מ מהל' מלוה הלכה ח ופי"ט הלכה ב סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן קיא סעיף מ:

ה ו מיי' שם פי"ט ה"א ופ"מ מהל' מקי ממון הל' יא סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף כא וסעיף יח ופי' מיט סעיף ג:

ו ז מיי' פכ"א מהל' מלוה הל' ח ופ"ט מהל' גזילה הל' ה ז סמג שם סי' עג טוש"ע מ"מ סימן קטו סעי' ח ופי' שעג סעי' ח:

ז ח מיי' פכ"א מהל' מלוה הלכה ח ופי"ח מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעי' [כ] כא ופי' קיב סעי' ז:

ח ט מיי' פי"ג מהל' אגירה הלכה כ סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סימן רמז סעיף מ:

תורה אור השלם

1. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ:

ויקרא כה טו

2. כִּי יִבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם:

שמות כב ד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתובת אשה כו'. וקשה דלמ"ד. עי' כתובות דף י ע"א תד"ה הואיל:

תוספות רי"ד

אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כר"ל ולא אמרן אלא דליכא פירא אבל איכא פירא מיגו דמשתעי דינא אפירא משתעי נמי דינא אגופא:

סליק פירקא

הניזקין שמין להן בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית רבי מאיר

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י עירובין ה.], **ב)** ב"מ עז:, **ג)** כתובות לה. ב"ק מ:, **ד)** [עי' פרש"י על זה לקמן נ:], **ה)** ערכין כב. [לקמן מט: כתובות קי.], **ו)** [עי' תוספות לקמן נ: ד"ה אין מוליאין], **ז)** ב"מ יד:, **ח)** [לקמן נח.], **ט)** [לקמן נ.], **י)** ב"ק ו: נט. [כל הסוגיא עד תכליתו], **כ)** [לקמן נ:], **ל)** [עי' רש"ל], **מ)** [דף מט.].

מוסף רש"י

נקטינן. תפוסת מחמתינו מנהג מרכותינו (ערובין ה.).

הדרן עלך השולח

אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. דלמנו לקוחות לאיעלוי ולמימר מיניה גבי שהכי יש לך מקום (לקמן נ:). **והמוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם.** דאם כן שביק לה ואזיל (לקמן נא.). **מיטב שדהו של ניזק.** שאם אכלה ערוגה בשדהו, שמין ערוגה משובחת של ניזק כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה הפא יפה בלא פירות ונותן לו (ב"ק ו:). **לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העדית.** של מזיק, דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו ונותן לו מיטב שדותיו שוה אותן דמים (שם) אותה שומת שמון ב"ד מאה או מאתים, יגבה קרקע במאה או במאתים מן העדית שבנכסיו (שם נס.). וקפריך ור' ישמעאל אכל ערוגה שמנה ולא דין הוא שמשלם שמנה, אכל כחושה מי משלם שמנה, בתמיה (שם ו:). כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות. ויש שם ערוגות שמנות וטעונות פירות הרבה, וכחושות וטעונות מעט, ולא ידענן הן ערוגה הנאכלת מהי ניהו (שם). **השתא דלא ידענן משלם שמנה.** בתמיה, הא ניזק הוא מוליא מתכיהו ועליו הראיה (שם). **אלא אמר רב אחא בר יעקב.** מודה ר' ישמעאל דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיא, והכא פליג כגון שהיתה עדית לניזק מיטבורית דמזיק (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

כסף ישיב ואפילו שוה כסף ואפילו סובין וזהו במטלטלין אבל בקרקע נותן לו מן העדיית והרשות ביד המזיק ליתן לו או קרקע או ממטלטלין: וב"ח בבינונית פי' בדלית ליה זוזי אבל אי אית ליה זוזי לא מצי פטר נפשיה לא בקרקע ולא במטלטלין

הניזקין שמין להן בעידית. ניזקן וגובין דמי ניזקן: **בעידית.** שבנכסי המזיק שנוח לו לאדם לגבות מועט מקרקע עדית ולא לגבות הרבה מזיבורית. וכולהו מפני תיקון העולם כדמפרש בגמ': **אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות.** הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה ולמחה ועשתה פירות ובא גזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם היציאה מחזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ובגמ' מפרש טעמא. וכן לשבח קרקעות אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או טייבה בזבל ודיירה: **והמולא מליאה.** ומחזירה ובעליה אומרים שלא החזיר כולה לא ישבע: **מפני תיקון העולם.** דאלולהו קאי: **גמ' בדניזק שיימינן.** מדאורייתא שאם היתה זיבורית של מזיק בעידית של ניזק אינו מגבהו אלא מזיבורית שלו: **קמשמע לן.** מדרבנן מפני תיקון העולם שיהו מזהרין מלהזיק דבמזיק שיימינן: **מיטב שדהו.** של ניזק. השתא משמע שאם שילם בעיר ואכלה ערוגה של בית סאה בשדה חבירו שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק ונותן לו דמיה ואפילו היתה זו כחושה ולקמן פריך אכל כחושה משלם שמנה: **לא בא הכתוב.** להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק: **אלא לגבות לנזקין.** שיעור דמי נזקו כמות שהוא: **מן העדיית.** שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומת צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו: **וקל וחומר להקדש.** לקמן מ) מפרש: **אכל כחושה משלם שמנה.** בתמיה: **ערוגה בין הערוגות.** והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו: **ולא ידענן.** איזו: **המוליא מתכיו עליו הראיה.** עליו להביא עדים לברר את הספק. ולאורייתא היא בבבא בתרא (דף מו:) מי בעל דבריס יגבו אליהם (שמות כד) יגיש ראיה אליהם: הכא

1 במספר שני תבואות ימכר לך מתניתא דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל אמר אביי **2** נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי אבל נחית אפירי מיגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא:

הדרן עלך השולח

הניזקין שמין להן בעידית **3** ובעל חוב בבינונית **4** וכתובת אשה בזיבורית ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית **5** אין נפרעין מנכסים משועבדים **6** במקום שיש נכסי' בני חורין ואפילו הן זיבורית **7** אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית **8** אין מוציאין **9** לאכילת פירות ולשבח קרקעות **10** ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם **11** והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: **גמ'** מפני תיקון העולם דאורייתא היא דכתיב **2** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אמר אביי לא צריכא אלא לרבי ישמעאל **3** דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן קמ"ל מפני תיקון העולם שיימינן בדמזיק מאי רבי ישמעאל **4** דתניא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולר' ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידענן אי כחושה אכל אי שמנה אכל דמשלם ליה ממיטב אמר רבא אילו ידענן דכחושה אכל משלם כחושה השתא דלא ידענן משלם שמנה המוציא מחברו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב הכא

---

1 ע"ב מיי' פ"ג מהל' שלומין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קכב סעיף מ ובגרב אלפס ב"ק פ"ט דף מ. ובגרא"ש שם סימן כג):

2 ב מיי' פ"א מהל' מקי ממון הלכה [כ] ז ופ"מ הלכה י סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סימן שפט סעיף כ ופי' מיט סעי' ח:

3 ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קנ סעיף ח:

4 ד מיי' שם הלכה ד ופמ"ז מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף כ:

5 ה מיי' פי"מ מהל' מלוה הלכה ח ופי"ט הלכה ב סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן קיא סעיף מ:

6 ו מיי' שם פי"ט ה"א ופ"מ מהל' מקי ממון הל' יא סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף כא וסעיף יח ופי' מיט סעיף ג:

7 ז מיי' פכ"א מהל' מלוה הל' ח ופ"ט מהל' גזילה הל' ה ז סמג שם סי' עג טוש"ע מ"מ סימן קטו סעי' ח ופי' שעג סעי' ח:

8 ח מיי' פכ"א מהל' מלוה הלכה ח ופי"ח מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעי' [כ] כא ופי' קיב סעי' ז:

9 ט מיי' פי"ג מהל' אגירה הלכה כ סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סימן רמז סעיף מ:

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ור"ע סבר [2]בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמרה [1]שדה למטה ונאמרה [1]שדה למעלה מה שדה האמורה למעלה דניזק אף שדה האמורה למטה דניזק ור"ע סבר מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם ור' ישמעאל אהני גז"ש ואהני קרא אהני גז"ש לבדאמרן אהני קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שויא בעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש מאי ק"ו להקדש [2]שור רעהו אמר רחמנא [3]ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל חוב דינו בבינונית וכ"ת קסבר ר"ע בעל חוב בעידית בניזקין איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בניזקין תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין לעולם דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא [6]דתניא ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם אי הכי ממאי דבעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי דר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר לה כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי

תניא

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שנשומה בנבית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות מזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי מזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו': **רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן.** ומיטב שאמרה תורה שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב[3] של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו: **בדמזיק שיימינן.** ממיטב שדותיו אמרה תורה שיגבנו: **נאמרה שדה למעלה.** לענין זק וצער בשדה אחר: **ונאמרה שדה למטה.** לענין תשלומין מיטב שדהו וגו': **ורבי עקיבא.** שדהו ישלם כתיב במשלם הכתוב מדבר דהייטו מזיק. והכי קאמר ר"ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לניזקין מן העידית של מזיק: **ורבי ישמעאל.** אמר לך: **אהני גזירה שוה. דשדה שדה** דבניזק שיימינן: **ואהני קרא.** דשדהו ישלם דמשמע דבמזיק שיימינן: **וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק.** אהני קרא לשאומי מעידית דידיה דאי לאו קרא הוה אמינא לא חייביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמזיק ולישקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית: **וק"ו להקדש.** וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי: **לא יהא אלא בעל חוב.** בדבורא בעלמא דקבל עליה מי עדיף מחוב דתנן בבינונית דאם החמירה תורה בניזקין לא יפיגו חוב מיניה: **איכא למיפרך.** כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא יפיגו הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שכן הדיוט דינא הוא דלישקול בעידית: **שכן יפה כחו בניזקין.** שאבדו חייב במזקו: **משלם נזק שלם.** ודרש רעהו הכי רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם ולגבי היזק הקדש דרש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהזיקה פטור: **אי הכי.** דר"ע כר"ש אוקמת ליה מאי דוחקין דאוקמת פלוגתא דרישא בשומת דניזק ומזיק דלמא לגבות מן העידית דקאמר ר"ע נמי מעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק כר' ישמעאל ואמינא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש דר' ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא: **אם כן.** דלא פליג עליה דרישא מאי לא בא הכתוב דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך: **ועוד.** אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כר' ישמעאל: **מאי קל וחומר להקדש.** דקאמר הואיל וקולא היא היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש:

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות כדאמרינן בפ"ק דבבא קמא (דף ז:) אין לו אלא זיבורית כולן גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע הוה מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עידית ביטונית וזיבורית וזיבורית דידיה כעידית דעלמא ועידית דידיה כעידית דניזק ואפילו למאן דאמר בשלו הן שמין הוה מצי למימר דאיכא ביניהו כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק דלמ"ד לו כסף או מיטב משלם כסף לר' ישמעאל ולר"ע משלם מיטב שלו: **שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.** תימה אמאי לא מוקי לה בשן ורגל שהזיק את הקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף שכן אינה מועדת מתחילתה וגזירה שוה דתמת נתינה ישלם כסף לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא ולא לענין משלומין דאי לכל מילי א"כ נפטרו כולהו ברשות הרבים וכליס ושור פסולי המוקדשים וטמון וי"ל כיון דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את הקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וכה"ג פריך בסמוך שכן יפה כחו בניזקין וכי קאמר אלא באומר הרי עלי מנה וכו' לא בעי לאוקמא בשן ורגל משום דמזקין אמזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך שכן יפה כחו אבל מזקין אמולה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה אמזקין ועוד יש לומר דכולהו מזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי ברישא פרקא דאמר במה אנן קיימין אי בהכשר מזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא מזקין להדיוט ואין מזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה כו' משמע דלא משכח מזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק ובפ"ק דבבא קמא (דף ט:) נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד' אמות קאי ואפילו אמזקי אדם למ"ד מבעה זה אדם והא דמשמע בפרק השואל (ב"מ דף עט:) דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן היינו מדרבנן וא"ת והא הקדש יליף מתרומה דכתיב בה (ויקרא כב) כי יאכל פרט למזיק והתם בתרומה חייב לשלם קרן דמזיק ממון כהן הוא וי"ל דאע"ג דבתרומה חייב לשלם מ"מ לא מהאי קרא מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגזל תבירו ומזיקו והשתא כולהו מזקין דפטירי בו בהקדש ליפיון מאדם דיומר ראוי לחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י כריית בור או שולח בעירו וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי לא הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש לחודיה: **ורבי** עקיבא סבר לה כר"ש בן מנסיא. ואם תאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר"ע לגזזיה אכתי מיקשי לו דליתני שור דאזיק הדיוט ושור דאזיק הקדש דדייניהו חלוקין אליבה וי"ל דבהקדש לא קמיירי וא"ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור תאמר בהקדש שהורע כחו באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו וי"ל דאיכא למיעבד ק"ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא מ"ג גובה במועד מן העידית קרן הקדש דחמיר לא כ"ש: **ועוד מאי** ק"ו להקדש. פי' בקונטרס הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אינזק קאי ואלקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה דמ"מ איצטריך ק"ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה"פ מאי קל וחומר להקדש דלענין לחייבי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדרים ר"ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו כיון דר' ישמעאל עצמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי וה"ר שלמה מרודוש תירץ דה"פ מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידענין עידית להקדש שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחך בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למיסס בדניזק:

ורבי

מסורת הש"ס

6) כ"ק נ:, ב) [כמיטב רש"ס],

תורה אור השלם

1. כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

2. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש"ס

גמ' שור רעהו אמר רחמנא. ע' תשובת רשד"ם מלק י"ד סימן רמטו:

מוסף רש"י

ר' ישמעאל סבר בדניזק שיימינן. דהא דכתיב נקרא שישלם לו בדמי מזקו מקרקע מיטב, אחדות דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי מזקו קרקע מיטבורית שלו בשוה מזקו, שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק (ב"ק ו:). ור"ע סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרא, דייהיב ליה מעידית דידיה (שם). אף שדה האמורה למטה של ניזק. והכי קאמר קרא אשם יש למזיק קרקע הדומה לעידית דניזק יפלם לו היימנה שיעור דמי מזקו (שם). מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם. דהייטו שדה של מזיק ולא אתי גזרה שוה ועקר ליה לקרא (שם). ואהני קרא. דמשלם מיטב דהאיך דקא משלם (שם). דמשלם ליה ממיטב. דידיה, הואיל חבורית שלו לא הוא כעידית דניזק (שם). ולא שור של הקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור, והוא הדין לכל שאר מזקין שאם מזיק את ההקדש פטור, ליתנא אחריתא לכי נקט שור הקדש ולא מזקי לה באמלת בהמתו שדה הקדש, משום דלא מצאת לה, דאי שדה מרס לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי, וליכא למימר ק"ו להקדש, ושדה הקדש נמי דהוי לגורך בנק הנים, אי המקדיש פודהו לאחר אי

עין משפט נר מצוה

ט א ב טוס"ע מ"מ סי' מיט סעיף ח:

י ג מיי' פ"ח מהל' מזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו:

מוסף רש"י (המשך)

מוכרין אותו לאחר לאחר, וכשיגיע ביובל להכנים הוי, דכתיב (ויקרא מ) והיה השדה בצאתו ביובל וגו', דלהכנים הוי ולא קודש פדייה אין מעילה בקרקעות, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי (ב"ק ו:). וכי תימא קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית בניזקין. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מינה, דאיכא למפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בניזקין. שההדיוט הוא טועל בהזיקו מן העידית, תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין. דלא שקיל מזק מידי (שם ז:). בין תם בין מועד משלם נזק שלם. וקדרים ליה לרעהו הכי, שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק מם לא משלם אלא חצי נזק, אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו מם, וקאמר ר"ע דשקל הקדש שיעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק (שם). דלמא דב"ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית, הואיל והוא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דאמר מיטב שדהו של ניזק, ועידית דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש (שם). בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי. דשמעיה ר"ע לר' ישמעאל דלא אייר אלא בהדיוט, אבל בנזקי הקדש פטר ליה, ואתי ר"ע לפלוגי עליה (שם). א"כ מאי לא בא הכתוב. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב לחכי, אלמא בהדיוט נמי פליגי (שם). ועוד מאי ק"ו להקדש. הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אינזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית, מאי ק"ו להקדש, גריעותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש נמקין, דאמר דאפילו הוי מזיק מם שקיל הקדש מזק שלם ונפקא ליה מרעהו (שם).